

หม่อมราโชทัย ถ้ามคณะทูตเดินทางไปอังกฤษเมื่อร้อยปีก่อน กับผลงาน “นิราศลอนดอน”

โชติกา นุ่นชู

หม่อมราโชทัย (หม่อมราชวงศ์กระต่าย อิศรางกูร)

หม่อมราโชทัย เป็นที่รู้จักกันดีว่าท่านเป็นคนที่มีความสามารถมากคนหนึ่งในประวัติศาสตร์ ได้ถวายงานสนองพระเดชพระคุณรับใช้พระบรมราชจักรีวงศ์ด้วยความจงรักภักดี ได้รับความไว้วางพระราชหฤทัยจากรัชกาลที่ 4 ให้สนองงานอย่างเสมอ รวมถึงการเดินทางไปกับคณะทูตสู่ประเทศอังกฤษ และได้แต่ง “นิราศลอนดอน” บทที่กวีชิ้นสำคัญในการดำเนินนโยบายการเจริญสัมพันธไมตรีของสยาม

หม่อมราโชทัย มีนามเดิมว่า หม่อมราชวงศ์กระต่าย อิศรางกูร เกิดเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ. 2363 เป็นบุตรของกรมหมื่นเทวานุรักษ์ (หม่อมเจ้าช่อม อิศรางกูร) เมื่อเจริญวัย บิดาได้พาหม่อมราชวงศ์กระต่ายไปถวายตัวอยู่กับพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งขณะนั้นยังคงดำรงพระอิสริยยศเป็นเจ้าฟ้ามงกุฎฯ

เมื่อเจ้าฟ้ามงกุฎฯ ทรงผนวช หม่อมราชวงศ์กระต่ายได้ตามเสด็จไปรับใช้ ต่อมาเมื่อเจ้าฟ้ามงกุฎฯ ทรงสนพระราชหฤทัยภาษาอังกฤษ หม่อมราชวงศ์กระต่ายจึงได้ศึกษาตามพระราชนิยม โดยมีมิชชันนารีที่เข้ามาสอนศาสนาเป็นผู้สอนจนได้ชื่อว่าเป็นผู้มีความรู้ภาษาอังกฤษดี จนเจ้าฟ้ามงกุฎฯ ทรงใช้ให้เป็นตัวแทนเชิญพระราชกระแสรับสั่งไปสนทนากับชาวต่างชาติได้เป็นอย่างดี

ครั้นเจ้าฟ้ามงกุฎฯ เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติขึ้นเป็นพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หม่อมราชวงศ์กระต่ายได้สมัครเข้ารับราชการ ความสามารถของหม่อมราชวงศ์กระต่าย ที่ช่วยสนองพระราชกิจได้ดี จึงได้รับพระราชทานเลื่อนอิสริยยศเป็น “หม่อมราโชทัย” ครั้น พ.ศ. 2400 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชประสงค์ที่จะส่งคณะทูตไทยไปเจริญพระราชไมตรีกับประเทศอังกฤษ จึงโปรดเกล้าฯ ให้หม่อมราโชทัยเป็นล่ามหลวง ด้วยพระราชดำริว่าหม่อมราโชทัยเป็นผู้มีความรู้ในภาษาอังกฤษเป็นอย่างดี โดยเดินทางไปกับคณะทูตที่มี พระยามนตรีสุริยวงศ์ (ชุ่ม บุนนาค) เป็นราชทูต

ความรู้ภาษาอังกฤษของหม่อมราโชทัยในตำแหน่งล่ามหลวง นับว่าได้ทำประโยชน์ให้แก่กิจการทูตของไทยเป็นอย่างยิ่ง มิใช่เพียงคนไทยเท่านั้นที่ประทับใจในความสามารถด้านภาษาอังกฤษของหม่อมราโชทัย แม้แต่สมเด็จพระราชินีนาถวิกตอเรีย แห่งประเทศอังกฤษก็ทรงสนพระทัย ถึงกับมีรับสั่งถามหม่อมราโชทัยว่า เรียนภาษาอังกฤษมาจากที่ใด

หลังจากเดินทางกลับจากประเทศอังกฤษ ใน พ.ศ. 2401 หม่อมราโชทัยได้ทูลเกล้าฯ ถวายจดหมายเหตุเรื่องราชทูตไทยไปลอนดอนแต่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อมาได้แต่งบทกวีเรื่อง นิราศลอนดอนขึ้นอีกเรื่องหนึ่ง จนเป็นที่โด่งดังและถูกกล่าวขานกันมาก

นิราศเรื่องลอนดอนอวรณ์ถวิล

“จำจากมิตรชนิษฐาบุพพาทิน เพียงจะสิ้นชีวาด้วยอาลัย
 ถ้าแม้ฝันคิดมิใช่กิจจรรินทร์ราช ไม่คลาดคลาดคลายจิตพิสมัย
 โดยภักดีประสงค์จำนงใน อาสาไทจอมจักรหลักนคร
 มะเสงศุกรเดือนเก้าขึ้นสามค่ำ แสนระกำด้วยจะไปไกลสมร
 เข้าชิดโฉมโฉมลลาพงางอน กล่าวสุนทรพลอบน้อมอย่าหมองนวล”

บทกวีเรื่องนิราศลอนดอนข้างต้น เริ่มต้นจากการบรรยายให้เห็นภาพพจน์ถึงการที่ตนเองจะต้องจากไปทำหน้าที่ในแดนไกล การเดินทางในสมัยนั้น ต้องยึดสิงคโปร์เป็นหลัก โดยสารเรือออกจากกรุงเทพฯ ผ่านสิงคโปร์ มุ่งสู่กรุงไคโรโดยผ่านทางคลองสุเอซ แล้วไปยังมอลตาร์ที่เป็นเกาะอยู่กลางทะเล ผ่านช่องแคบยิบรอลต้า แล้วขึ้นท่าที่เมืองพอร์ตสมัท แล้วออกจากพอร์ตสมัทมุ่งสู่กรุงลอนดอน การเดินทางของพวกราชทูตค่อนข้างมีความซับซ้อนและยุ่งยากพอสมควร คณะราชทูตเหล่านี้จำเป็นต้องมีความอดทนสูง ร่างกายและจิตใจต้องเข้มแข็ง พร้อมทั้งจะรับสถานการณ์ร้าย ๆ เรือกำปั่นต้องผจญกับคลื่นลมในมหาสมุทร ซึ่งหม่อมราโชทัยหรือ ม.ร.ว.กระต่าย อิศรางกูร ก็ได้เขียนบรรยายไปเห็นอะไรก็ใส่ลงในบันทึก จึงเกิดเป็นนิราศที่สนุกและตื่นเต้น

นิราศลอนดอนนี้ปรากฏในจดหมายเหตุของหมอบรัดเลย์ว่า หม่อมราโชทัยแต่งภายหลัง จดหมายเหตุระยะทางของราชทูตไทยไปลอนดอนแล้ว 2 ปี และขายกรรมสิทธิ์การพิมพ์ครั้งแรกให้หมอบรัดเลย์ เมื่อ พ.ศ. 2404 หมอบรัดเลย์บันทึกว่าเป็นครั้งแรกที่ได้ซื้อขายกรรมสิทธิ์หนังสือในเมืองไทย ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หม่อมราโชทัยขึ้นเป็นอธิบดีพิพากษาศาลต่างประเทศเป็นคนแรกของไทย นับเป็นบุคคลสำคัญที่มีบทบาทในการสร้างสรรค์ผลงานให้แก่ชาติไทยเป็นอย่างมาก

อ้างอิง :

กรมศิลปากร. (กันยายน, 2559). ตามล่าหาเมืองเก่า : หม่อมราโชทัยกับนิราศลอนดอน. (63) 51. หน้า 68

โชติกา นุ่นชู “หม่อมราโชทัย ล่ามคณะทูตเดินทางไปอังกฤษเมื่อร้อยปีก่อน กับผลงาน “นิราศลอนดอน””

[ออนไลน์] เผยแพร่วันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ. 2563 เข้าถึงข้อมูลวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2564 จาก

https://www.silpa-mag.com/history/article_34040?fbclid=IwAR0ZG6Fvb3ish36-C_vs2ss0zBOys4isEQH0yYJYECmDbO2h7ITAhQtQLdg